

List otwarty do Międzynarodowej Komisji ds. Ochrony Odry przed Zanieczyszczeniem (MKOO) oraz do Dyrektorów instytucji zarządzających wodą w Republice Czeskiej, Republice Federalnej Niemiec i Rzeczypospolitej Polskiej

Organizacje społeczne wzywają do wdrożenia niezbędnych środków wobec oddziaływań górnictwa węgla brunatnego na wody na Międzynarodowym Obszarze Dorzecza Odry

2 czerwca 2021 r.

Szanowni Państwo,

krajowe i międzynarodowe Plany Gospodarowania Wodami (PGW) dla dorzecza Odry są obecnie aktualizowane. Te plany, wymagane przepisami Ramowej Dyrektywy Wodnej (RDW), muszą definiować środki, które pozwolą na osiągnięcie dobrego stanu wód w dorzeczu do 2027 roku.

Dziś stan wód w dorzeczu Odry jest daleki od dobrego. Mniej niż 40% Jednolitych Części Wód Powierzchniowych (JCWP) jest w dobrym stanie chemicznym, a dobrego stanu ekologicznego nie osiągnęło nawet 20% JCWP¹, podczas gdy odstępstwa od celów środowiskowych RDW stały się normą. Wszystko to wbrew celowi Ramowej Dyrektywy Wodnej, którym jest osiągnięcie dobrego stanu wód w Europie do 2015 r. i wbrew naukowym dowodom na pilną potrzebę ograniczenia zanieczyszczeń i przywrócenia bioróżnorodności.

Przygotowania do 3 cyklu Planów Gospodarowania Wodami mają miejsce w czasie trwającego kryzysu klimatu i bioróżnorodności. Podczas gdy spalanie węgla zostało rozpoznane jako siła napędowa zmiany klimatu, a ONZ wzywa do odejścia od węgla w Europie do 2030 r., oddziaływania węgla na wodę i przyrodę są pomijane lub ignorowane.

Przyjęliśmy z zadowoleniem decyzję Międzynarodowej Komisji ds. Ochrony Odry przed Zanieczyszczeniem (MKOO), aby zgodnie z głosami obywateli uznać górnictwo węgla brunatnego za Istotny Problem Gospodarki Wodnej o znaczeniu ponadregionalnym pod koniec ubiegłego roku. **Teraz prosimy Państwa o upewnienie się, że MKOO zajmie się problemem oddziaływań wydobycia węgla brunatnego w przygotowywanych Planach Gospodarowania Wodami i strategiach.** W szczególności wzywamy Państwa do wdrożenia następujących rekomendacji:

1. Zapobieganie presjom węgla brunatnego na wody powinno być przewodnią zasadą. Oznacza to wyłączenie wszelkich planów budowy nowych oraz rozbudowy istniejących kopalń. W szczególności odnosimy się tu do planów budowy kopalni Złoczew w Polsce, rozbudowy kopalni Nochten (Sonderfeld Mühlrose) w Niemczech oraz przedłużenia koncesji dla kopalni Turów w Polsce². Realizacja tych planów spowoduje jedynie pogłębienie już istniejących problemów. Zmiana klimatu wpływa na wielkość dostępnych zasobów wód. Im dłużej kopalnie węgla brunatnego będą funkcjonowały, tym trudniejsze będzie zalanie ich wyrobisk i zapewnienie dobrego stanu jednolitych części wód. Jak jasno pokazuje ostatnie postanowienie Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej³, zgodnie z europejskim prawem dostęp ludzi do czystej wody jest ważniejszy niż interes firm węglowych. Dopóki działa kopalnia Turów,

¹ EEA WFD data viewer <https://www.eea.europa.eu/data-and-maps/dashboards/wise-wfd>

² Koncesja do 2044 wydana w dniu 28.04.2021

³ Postanowienie Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej z dnia 21.05.2021
<https://curia.europa.eu/jcms/upload/docs/application/pdf/2021-05/cp210089pl.pdf>

dopóty na MKOO będzie spoczywać obowiązek zapewnienia transparentnego dostępu do informacji hydrogeologicznych, rozbudowy sieci monitoringu, szczegółowego informowania o środkach podjętych w celu ochrony wód i rozwoju scenariuszy na wypadek awarii.

2. Wdrożenie zasady „Zanieczyszczający płaci”. Wydobywanie węgla brunatnego wiąże się z przemieszczaniem ogromnych ilości wód podziemnych, co bardzo negatywnie wpływa na bilans wodny w zlewniach, które potrzebują dekad na jego odbudowę. Odwodnienia górnicze tylko trzech kopalni - Bełchatów, Szczerców i Turów - są odpowiedzialne za zły stan ilościowy w jednolitych częściach wód podziemnych o powierzchni ok. 3000 km². Ramowa Dyrektywa Wodna wymaga, aby kraje członkowskie wdrożyły polityki opłat za usługi wodne, które dostarczą zachętę do oszczędnego korzystania z wód. Jednak odwodnienia kopalń węgla brunatnego są w Polsce zwolnione z opłat na podstawie Prawa Wodnego. Podobnie jest w Kraju Związkowym Saksonii, podczas gdy w Brandenburgii firmy górnicze płacą tylko jeśli woda jest dalej wykorzystywana. Z kolei w Republice Czeskiej Prawo Górnicze pozwala operatorom korzystać z wody pobranej w ramach odwodnienia za darmo⁴. Należy wprowadzić opłaty za odwodnienia górnicze, zgodne z opłatami nałożonymi na pobór wód w innych branżach przemysłowych, tak jak uczyniono w Kraju Związkowym Nadrenii Północnej-Westfalii. Transparentne raportowanie poborów wód w sektorze węglowym powinno być ujęte w II aktualizacji Planu Gospodarowania Wodami.

3. Zaadresowanie zanieczyszczeń u źródła. Depozycja atmosferyczna rtęci jest jedną z głównych istotnych presji na Międzynarodowym Obszarze Dorzecza Odry i oddziałuje na ponad 500 Jednolitych Części Wód Powierzchniowych⁵. Siedemnaście elektrowni węglowych w dorzeczu Odry raportuje emisje 3,8 ton rtęci do powietrza rocznie (76% wszystkich raportowanych emisji w zlewni). Pięć z nich nie spełnia nawet górnych (tj. łagodniejszych) progów emisji zgodnych z Najlepszymi Dostępnymi Praktykami (BAT)⁶. Jednak IIaPGW dla MODO nie wspomina o żadnych środkach służących ograniczeniu ładunków szkodliwych substancji emitowanych z elektrowni węglowych. Rtęć jest neurotoksyną, której emisje mają zostać wyeliminowane zgodnie z Ramową Dyrektywą Wodną. PGW powinien przyczynić się do spadku emisji rtęci do wód do 2027 r., w tym poprzez depozycję atmosferyczną.

Odejście od węgla jest najbardziej efektywną drogą do znacznego ograniczenia emisji rtęci i innych niebezpiecznych substancji do środowiska. Zanim to nastąpi, kluczowe jest zapewnienie, aby pozwolenia na działalność elektrowni węglowych zawierały wymóg stosowania dedykowanych, rygorystycznych limitów emisji⁷, aby zredukować ładunki zanieczyszczeń i ograniczyć znaczące negatywne oddziaływania na zdrowie wód i ludności.

4. Koniec nadużywania derogacji. 72% Jednolitych Części Wód Powierzchniowych i 30% Jednolitych Części Wód Podziemnych w dorzeczu Odry jest obecnie zwolnionych z celów środowiskowych Ramowej Dyrektywy Wodnej, często z powodu oddziaływań wydobywania i spalania węgla. Projekt aPGW dla MODO uznaje górnictwo węgla brunatnego za uzasadnienie dla ustanowienia mniej rygorystycznych celów środowiskowych dla jednolitych części wód. Derogacje są ustanawiane bez wcześniejszego wdrożenia środków takich jak adekwatne opłaty za usługi wodne dla kopalni i elektrowni, czy restrykcyjne limity emisji niebezpiecznych substancji. Plan Gospodarowania Wodami nie powinien być listą życzeń firm

---

⁴ Szczegółowe informacje w raporcie EEB Mind the Gap <https://eeb.org/library/mind-the-gap-report/>

⁵ WISE Water Framework Directive database, European Environmental Agency, 04.2021, <https://www.eea.europa.eu/data-and-maps/data/wise-wfd-4>

⁶ Wynoszące 7µg/Nm³ w Best Available Techniques Reference Document (BREF) dla dużych instalacji spalania https://eippcb.jrc.ec.europa.eu/sites/default/files/2019-11/JRC_107769_LCPBref_2017.pdf

⁷ 1µg/Nm³ (średnia roczna) jest uznawana za BAT i oceniona jako ekonomicznie i technicznie wykonalna zgodnie z EU BREF dla LCPs i wskazaniami Konwencji Minamata dot. BAT/BEP dla spalania węgla

węglowych, tylko solidnym programem ochrony wody, do którego wszystkie firmy mają obowiązek się stosować.

2027 rok wyznacza koniec 3 cyklu Planów Gospodarowania Wodami. Aby zapewnić, że europejskie wody osiągną do tego czasu dobry stan, musimy działać już dziś. Zajęcie się problemem górnictwa węgla brunatnego to świetna okazja aby dorzecze Odry weszło na właściwą ścieżkę dla osiągnięcia nie tylko celów Ramowej Dyrektywy Wodnej, ale też celów Europejskiego Zielonego Ładu z zakresu bioróżnorodności, neutralności klimatycznej i ograniczenia zanieczyszczeń. Już czas, aby rządy naszych państw pokazały większe ambicje i postawiły nasze zdrowie oraz jakość ekosystemów przed interesami firm węglowych.

Podpisy:

European Environmental Bureau

Europe Beyond Coal

Fundacja "Rozwój TAK - Odkrywki NIE"

Coalition Clean Baltic (CCB)

ClientEarth

Greenpeace Polska

Greenpeace Czech Republic

Stowarzyszenie Ekologiczne "EKO-UNIA"

Polski Klub Ekologiczny

Towarzystwo Przyjaciół Rzek Iny i Gowienicy

Zielone Wiadomości

Federacja Zielonych "GAJA", Poland

Fundacja Zielone Światło

Alliance of Associations Polish Green Network

Arnika (Czech Republic)

Koalice pro řeky (Czech Republic)

Stowarzyszenie Ekologiczne Eko-Przyjezierze (Poland)

Vides aizsardzības klubs, Latvija

Lithuanian Fund for Nature

APB-BirdLife Belarus

Association SOFIA

